International Scientific Journal of Contemporary Research in Social Sciences and Humanities
2026 / No. 1 (1)
ELECTRONIC JOURNAL | OPEN ACCESS
Received: 10 October 2026, Accepted: 30 October 2026, Published: 1 November 2026

AYOLLAR TADBIRKORLIGINI MOLIYALASHTIRISH VA IQTISODIY IMKONIYATLARINI KENGAYTIRISH: MOLIYAVIY INKLYUZIYANING ROLI

Yusupova Dilnavo Nurbek qizi
Farg‘ona davlat texnika universiteti
“Iqtisodiyot” yo‘nalishi 3-kurs talabasi
e-mail: dilnavoxon.yusupova@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada O‘zbekistonda ayollar tadbirkorligini moliyalashtirish va moliyaviy inklyuziyaning ayollarning iqtisodiy imkoniyatlarini kengaytirishdagi roli 2020–2025-yillardagi rasmiy hisobotlar, Jahon banki, BMTTD va O‘zbekiston Markaziy banki ma’lumotlari hamda xalqaro ilmiy adabiyotlar asosida tahlil qilinadi. Tadqiqot ikkilamchi ma’lumotlarga tayangan tavsifiy-tahliliy dizaynga ega bo‘lib, hisob egaligi, kredit hajmi va tuzilmasi, mulkchilik va kredit ulushlari nisbatini solishtiradi. Natijalar ko‘rsatadiki, hisob egaligi bo‘yicha gender tafovuti deyarli yopilgan (ayollarda 2021-yildagi 39 foizdan 2024-yilda 61 foizgacha), ayollarga berilgan kreditlar soni 2020–2025-yillarda taxminan to‘rt baravar oshgan, biroq ayollar MKO‘Klarning taxminan uchdan bir qismiga egalik qilgani holda MKO‘K kreditlarining atigi 14 foizini olmoqda. Demak, moliyaviy inklyuziyaning “kirish” bosqichi hal bo‘lmoqda, “foydalanish” va “moliyalashtirish” bosqichlari esa ortda qolmoqda. Ilmiy yangilik sifatida inklyuziyani uch bosqichda (kirish, foydalanish, moliyalashtirish) tahlil qilish sxemasi hamda kredit ulushining mulk ulushiga nisbatini ifodalovchi gender-moliyalashtirish pariteti (GMP) ko‘rsatkichi taklif etiladi. Amaliy jihatdan kredit kafolati, to‘lov ma’lumotlariga asoslangan skoring, natijaga bog‘langan imtiyozlar va qarov yukini yengillashtiruvchi vositalarni birgalikda qo‘llash tavsiya etiladi.

Kalit so‘zlar: ayollar tadbirkorligi, moliyaviy inklyuziya, kreditga kirish imkoniyati, gender tafovuti, MKO‘K, kredit kafolati, raqamli moliya, O‘zbekiston.

International Scientific Journal of Contemporary Research in Social Sciences and Humanities
2026 / No. 1 (1)
ELECTRONIC JOURNAL | OPEN ACCESS
Received: 10 October 2026, Accepted: 30 October 2026, Published: 1 November 2026

Kirish.

Ayollar tadbirkorligi so‘nggi yillarda O‘zbekiston iqtisodiy siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biriga aylandi. BMTTD ma’lumotiga ko‘ra, 2024-yilda mamlakatda 2,1 mln ayol tadbirkor faoliyat yuritgan va bu ko‘rsatkich 2020-yilga nisbatan yetti baravar yuqori. Markaziy bank hisobotida ro‘yxatdan o‘tgan 5,2 mln o‘zini o‘zi band qilgan shaxsning 2,1 mlni ayollar ekani qayd etilgan (Central Bank of the Republic of Uzbekistan [CBU], 2026), ya’ni ularning ulushi taxminan 40 foizni tashkil etadi. Jahon bankining 2024-yilgi gender bahosiga ko‘ra, ayollar va erkaklarning iqtisodiy ishtirokini tenglashtirish milliy daromadni taxminan 29 foizga oshirishi mumkin. Biroq ko‘lam moliyaviy imkoniyatlar tengligini anglatmaydi. Jahon banki ma’lumotiga ko‘ra, ayollar ro‘yxatdan o‘tgan MKO‘Klarning deyarli uchdan bir qismiga egalik qiladi, ammo MKO‘K kreditlarining atigi 14 foizini oladi; ayollar rahbarligidagi korxonalarning 23 foizi moliyaga kirishni asosiy to‘siq deb ko‘rsatgan, erkaklar rahbarligidagi korxonalarda bu ko‘rsatkich 10 foizni tashkil etadi. Shu bilan birga, Markaziy bankning o‘z tahlili moliyaga kirish asosiy cheklov emasligini, eng katta to‘siq ish va oilaviy majburiyatlar muvozanatidagi tafovut ekanini ta’kidlaydi. Bu holat savol qo‘yadi: moliyaviy inklyuziya ayollarning iqtisodiy imkoniyatlarini aynan qaysi bosqichda va qay darajada kengaytirmoqda?

Ushbu maqolada keltirilgan ulushlar va o‘sish sur’atlari sektorning ko‘lamini ko‘rsatadi, moliyalashtirishning mustaqil sababiy ta’sirini emas; bu cheklov tadqiqot davomida hisobga olinadi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili.

Moliyaviy inklyuziya bo‘yicha xalqaro adabiyot uning samarasi vositaning turiga bog‘liq ekanini ko‘rsatadi. Demirgüç-Kunt va hammualliflar (2017) sharhida to‘lov va jamg‘arma xizmatlari uy xo‘jaliklarining barqarorligi uchun muhimligi, kredit orqali biznesga ta’sir esa ancha murakkab ekani bayon etilgan. Banerjee va boshq. (2015) olti mamlakatda o‘tkazilgan tasodifiy baholashlarda mikrokreditning o‘rtacha ta’siri kamtarona bo‘lganini, uni “o‘zgartiruvchi” vosita deb bo‘lmasligini aniqlagan. Aksincha, Suri va Jack (2016) Keniyada mobil pul xizmatlariga kirish iste’molni

Received: 10 October 2026, Accepted: 30 October 2026, Published: 1 November 2026

oshirib, uy xo‘jaliklarining taxminan 2 foizini qashshoqlikdan chiqarganini, bu ta’sir ayollar boshchiligidagi xo‘jaliklarda kuchliroq bo‘lganini ko‘rsatgan.

Ayollar kesimida de Mel va boshq. (2009) Shri-Lankada o‘tkazilgan tajribada ayollar mikrokorxonalarida kapitalning daromadliligi erkaklarnikidan past bo‘lganini topgan; bu natija ayollar moliyaviy cheklovga ko‘proq duch kelishi haqidagi sodda xulosani rad etib, faoliyat turi va korxona tuzilmasining ahamiyatini ko‘rsatadi. Duflo (2012) ayollarning iqtisodiy imkoniyatlari va iqtisodiy rivojlanish o‘zaro bog‘liq bo‘lsa-da, bu bog‘liqlik o‘z-o‘zidan ishlamasligini, maqsadli siyosat talab etilishini asoslagan. Chundakkadan va Sasidharan (2022) kross-mamlakat tahlilida moliyaga kirishdagi gender tafovuti madaniy, iqtisodiy va tartibga solish omillari majmuasi bilan shakllanishini ko‘rsatgan. Valencia-Arias va boshq. PRISMA 2020 uslubidagi tizimli sharhida garov va kredit tarixining yetishmasligi asosiy to‘siqlar sifatida qayd etilib, moslashtirilgan moliyaviy vositalar va gender nuqtai nazarini hisobga oluvchi dasturlar zarurligi xulosa qilingan; Rukmiyati va boshq. (2024) ham tafovutni ko‘p omilli hodisa deb baholaydi.

Raqamli moliya ayollar uchun kirish eshigi sifatida qaralmoqda. Global Findex 2025 ma’lumotlari asosida Norris va Sharma (2026) ayollarning yarmi birinchi hisobini ish haqi yoki davlat to‘lovini olish uchun ochganini, biroq hisobga kirish foydalanishni kafolatlamasligini ta’kidlaydi: past va o‘rta daromadli mamlakatlarda ayollar to‘lovni olgach, mablag‘ning to‘liq qismini yechib olishga erkaklarga qaraganda 7 foiz bandiga ko‘proq moyil.

O‘zbekiston bo‘yicha Avalova (2025) ayollar tadbirkorligini qo‘llab-quvvatlash dasturlarini (“Ayollar daftari”, “Har bir oila – tadbirkor” va boshqalar) tahlil qilib, moliyaviy, ta’limiy va texnologik qo‘llab-quvvatlash zarurligini ko‘rsatgan. BMTTD (2025) bahosi ayollar tadbirkorligining jadal o‘sishini, shu bilan birga ularning moliyaviy cheklovlar va ijtimoiy qarov yuki bilan bog‘liq muammolarini qayd etadi. Ko‘rib chiqilgan manbalar doirasida mahalliy tadqiqotlar asosan dasturlar va kredit hajmlarini bayon qiladi; inklyuziyaning bosqichlari (hisobga kirish, undan foydalanish,

Received: 10 October 2026, Accepted: 30 October 2026, Published: 1 November 2026

kredit olish) va kredit ulushining mulk ulushiga nisbati alohida tahlil qilinmagan. Mazkur maqola shu bo‘shliqni to‘ldirishga qaratilgan.

Maqolaning maqsadi O‘zbekistonda moliyaviy inklyuziya ayollarning iqtisodiy imkoniyatlarini qaysi bosqichlarda kengaytirayotganini va qaysi to‘siqlar tufayli samarasi cheklanayotganini baholashdir. Tadqiqot savollari:

✓ 2020–2025-yillarda ayollar tadbirkorligi va ularga berilgan kreditlar qanday o‘zgargan?

✓ Moliyaviy inklyuziyaning kirish, foydalanish va moliyalashtirish bosqichlarida gender tafovuti qay darajada saqlanmoqda?

✓ Davlat va xalqaro tashkilotlarning qo‘llab-quvvatlash vositalari qanday imkoniyat va cheklovlarni yaratadi?

Tahlil quyidagi takliflarga tayanadi: hisob egaligi bo‘yicha tafovut yopilgan bo‘lsa-da, kredit ulushi mulk ulushidan past qolmoqda; kredit sonining o‘sishi uning o‘rtacha hajmi va sifatining o‘sishini kafolatlamaydi; moliyalashtirishning samarasi nomoliyaviy to‘siqlarni (qarov yuki, ma’lumotdan xabardorlik, ko‘nikmalar) bartaraf etishga bog‘liq.

Tadqiqot metodologiyasi.

Tadqiqot tavsifiy-tahliliy dizaynda, ikkilamchi ma’lumotlar asosida o‘tkazildi. Birlamchi ma’lumot (so‘rovnoma, intervyu) yig‘ilmadi, shu sababli tadqiqot sababiy ta’sirni baholamaydi; u bog‘liqliklarni aniqlaydi va nazariy xulosalar bilan izohlaydi. Tahlil davri 2020–2025-yillarni qamrab oladi. Triangulyatsiya uchun uch guruh manba tanlandi: (1) milliy rasmiy hujjatlar, ya’ni Markaziy bankning WE-Finance Code bo‘yicha yillik hisoboti (2) xalqaro tashkilotlar materiallari, ya’ni Global Findex 2025 asosidagi tahlil, Jahon bankining FINGROW loyihasi bo‘yicha axborotnomasi, BMTTD hisoboti va Toshkent xalqaro investitsiya forumida keltirilgan ADB ma’lumotlari, (3) ilmiy adabiyotlar.

Tahlil to‘rt bosqichda amalga oshirildi. Birinchi, ko‘rsatkichlar dinamikasi boshlang‘ich va so‘nggi yil bo‘yicha solishtirildi. Ikkinchi, hosila ko‘rsatkichlar hisoblandi: o‘rtacha kredit hajmi = jami kredit hajmi / kreditlar soni; ayollar ulushi =

Received: 10 October 2026, Accepted: 30 October 2026, Published: 1 November 2026

ayollar MKO‘Klari soni / barcha MKO‘Klar soni; gender-moliyalashtirish pariteti GMP = ayollarning kreditdagi ulushi / ayollarning mulkdagi ulushi (GMP = 1 tenglikni, 1 dan past qiymat ayollar ulushi pastligini bildiradi). Uchinchi, moliyaviy inklyuziya kirish (hisob egaligi), foydalanish (to‘lovlar, faol foydalanish) va moliyalashtirish (kredit) bosqichlariga ajratildi. To‘rtinchi, siyosat vositalari maqsadi va mexanizmi bo‘yicha guruhlandi.

Tadqiqotning cheklovlari: manbalarda “ayollar egaligidagi” va “ayollar rahbarligidagi” korxona ta’riflari farq qilishi mumkin; ayrim ko‘rsatkichlar yaxlitlangan (masalan, 2022-yilda “taxminan 500 ming” MKO‘K); Markaziy bank hisoboti tashabbusning o‘zi koordinatori tomonidan tayyorlangan, shu bois uning natijalarini mustaqil manbalar bilan solishtirish zarur; manbalar o‘rtasida hisob egaligi bo‘yicha boshlang‘ich qiymatlar farq qiladi.

Tahlil va natijalar.

1-jadvalda ayollar tadbirkorligi va moliyalashtirishning asosiy ko‘rsatkichlari dinamikasi jamlangan.

Ko‘rsatkich	Boshlang‘ich qiymat	So‘nggi qiymat	O‘zgarish
Ayol tadbirkorlar soni, mln	taxminan 0,3 (2020)*	2,1 (2024)	taxminan 7 baravar
Ayollar MKO‘Klari soni, ming	187 (2022)	225,0 (2025)	+20,3%
Barcha MKO‘Klar soni, ming	taxminan 500 (2022)	801 dan ortiq (2025)	taxminan +60%
Ayollar MKO‘Klarining ulushi, %*	taxminan 37,4	taxminan 28,1	−9,3 foiz bandi
Ayollarga berilgan kreditlar soni	100 790 (2020)	403 872 (2025)	taxminan 4,0 baravar
Ayollarga berilgan kreditlar hajmi, trln so‘m	4,9 (2020)	22,7 (2025)	+364%

International Scientific Journal of Contemporary Research in Social Sciences and Humanities
2026 / No. 1 (1)
ELECTRONIC JOURNAL | OPEN ACCESS
Received: 10 October 2026, Accepted: 30 October 2026, Published: 1 November 2026

Ko‘rsatkich	Boshlang‘ich qiymat	So‘nggi qiymat	O‘zgarish
O‘rtacha kredit hajmi, mln so‘m*	48,6	56,2	+15,6% (nominal)
Ayollarda hisob egaligi, % (Findex)	39 (2021)	61 (2024)	+22 foiz bandi

*Manba: UNDP (2025); CBU (2026); Norris va Sharma (2026) ma’lumotlari asosida muallif hisob-kitoblari. * belgisi hosila ko‘rsatkichlarni bildiradi: 2020-yildagi ayol tadbirkorlar soni “yetti baravar o‘sish” ma’lumotidan, ulush va o‘rtacha kredit esa manbalardagi qiymatlar nisbatidan hisoblangan.*

Birinchi natija: ayollar tadbirkorligi ko‘lami sezilarli kengaygan, ammo bu o‘sish asosan o‘zini o‘zi band qilish va mikro darajada to‘plangan. Ro‘yxatdan o‘tgan ayollar MKO‘Klari 2022–2025-yillarda taxminan 20 foizga oshgan, barcha MKO‘Klar soni esa taxminan 60 foizga ko‘paygan; natijada ayollar ulushi taxminan 37 foizdan 28 foizgacha pasaygan. Shu bilan birga, 2,1 mln o‘zini o‘zi band qilgan ayolga nisbatan 225 ming ayollar MKO‘Kli to‘g‘ri keladi, ya’ni o‘zini o‘zi band qilgan taxminan 9 ayolga bitta ro‘yxatdan o‘tgan korxona to‘g‘ri keladi (ikki ko‘rsatkich birligi bir xil emas, shuning uchun nisbat taxminiy). Bu ayollar tadbirkorligining rasmiylashuvi va masshtablanishi alohida muammo ekanini ko‘rsatadi.

2-jadvalda moliyaviy inklyuziya bosqichlari bo‘yicha holat keltirilgan.

Bosqich	Ko‘rsatkich	Holat	Baho
Kirish	Ayollarda hisob egaligi	61% (2024; 2021-yilda 39%); ADB bahosida 62% (2021-yilda 46%)	Tafovut asosan yopilgan
Kirish	Davlat to‘lovlarini hisobga olgan ayollar	20% dan 34% gacha (2021–2024)	Raqamli to‘lovlar kirishni tezlashtirgan

Received: 10 October 2026, Accepted: 30 October 2026, Published: 1 November 2026

Bosqich	Ko‘rsatkich	Holat	Baho
Foydalanish	Hisobdan faol foydalanish, raqamli to‘lovlar	Gender kesimidagi milliy ma’lumot manbalarda yo‘q; ADB raqamli foydalanish va moliyaviy savodxonlikdagi tafovutni qayd etadi	Ma’lumot bo‘shlig‘i
Moliyalashtirish	Ayollarning MKO‘K kreditidagi ulushi	taxminan 14% (mulk ulushi taxminan 28–33%)	GMP taxminan 0,42–0,50
Moliyalashtirish	Moliyaviy to‘siqni asosiy deb bilgan korxonalar	Ayollarda 23%, erkaklarda 10%	2,3 baravar tafovut

Manba: Norris va Sharma (2026); Ministry of Investment, Industry and Trade (2025); World Bank (2025a); CBU (2026) asosida tuzilgan; GMP muallif hisob-kitobi (14/28,1 ≈ 0,50 va 14/33,3 ≈ 0,42).

Ikkinchi natija: kirish bosqichida tafovut deyarli yopilgan. Global Findex 2025 bo‘yicha ayollarda hisob egaligi 2021–2024-yillarda 39 foizdan 61 foizgacha oshgan, erkaklarda o‘sish kichikroq bo‘lgan, ya’ni ayollar tafovutni yopgan. Ushbu tahlilga ko‘ra, davlat to‘lovlarini hisobga olish ayollarda hisob ochishning muhim sababi bo‘lgan. ADB keltirgan 46 foizdan 62 foizgacha o‘sish boshlang‘ich qiymati bo‘yicha Findex’dan farq qiladi, biroq 2024-yildagi darajaga yaqin ekani natijaning barqarorligini ko‘rsatadi. Raqamli infratuzilma ham kengaygan: Markaziy bank ma’lumotiga ko‘ra, 2025-yilga kelib aholining 44 foizdan ortig‘ida raqamli hisob bo‘lgan.

Uchinchi natija: moliyalashtirish bosqichida tafovut saqlanib qolmoqda. Ayollarga berilgan kreditlar soni 2020-yildagi 100 790 tadan 2025-yilda 403 872 tagacha, hajmi 4,9 trln so‘mdan 22,7 trln so‘mgacha oshgan. Biroq o‘rtacha kredit hajmi besh yilda nominal hisobda atigi 15,6 foizga o‘sgan; ya’ni o‘sish asosan kreditlar sonining ko‘payishi hisobiga ta’minlangan. Narxlar o‘sishi hisobga olinmagan, shu

Received: 10 October 2026, Accepted: 30 October 2026, Published: 1 November 2026

sababli real hisobda o‘rtacha kredit hajmi kamayganligi ehtimoldan xoli emas, bu keyingi tadqiqotda baholanishi lozim. GMP ko‘rsatkichi 0,42–0,50 oralig‘ida bo‘lib, ayollarning kreditdagi ulushi mulkdagi ulushining qariyb yarmiga teng. Bundan tashqari, Markaziy bank platformasi muammoli kreditlar ulushini ham kuzatsa-da, ochiq manbalarda uning gender kesimi topilmadi; shu sababli ayollar kreditlarining sifati haqida xulosa chiqarib bo‘lmaydi.

To‘rtinchi natija: qo‘llab-quvvatlash vositalari moliyaviy va nomoliyaviy yo‘nalishlarni qamrab oladi. Moliyaviy tomondan “Oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish” dasturi doirasida “Oila kredit” raqamli platformasi garovsiz kreditlarni onlayn berishni ta’minlagan, “Hamroh” va “Biznesga birinchi qadam” dasturlari kirish to‘siqlarini pasaytirgan; 2025-yildagi Prezident qaroriga (PQ-103) ko‘ra 250 ming ayolga kasbiy va tadbirkorlik o‘qitish, 1000 nafar murabbiy-tadbirkorga grant ajratish, onalik ta’tilidagi ayollar uchun kredit to‘lovi muddatini 10 oygacha uzaytirish nazarda tutilgan (CBU, 2026; manbalarda qaror sanasi 14 va 17 mart deb turlicha ko‘rsatilgan). Institutsional tomondan 2024-yildan WE-Finance Code tashabbusi joriy etilgan, a’zolar soni 3 tadan 19 tagacha oshgan, 15 tijorat banki ichki gender siyosatini qabul qilgan, 2 500 mahalla bankiri va 9 000 dan ortiq bank agenti xabardorlikni oshirish uchun jalb etilgan, 2025-yildagi o‘quv tadbirlarining 70 foizdan ortig‘i poytaxtdan tashqarida o‘tkazilgan (CBU, 2026). Jahon banki FINGROW loyihasi (100 mln AQSh dollari kredit va 5 mln dollar grant) kredit kafolatlari orqali 2030-yilgacha taxminan 7 000 MKO‘K, shu jumladan ayollar va yoshlar rahbarligidagi 4 500 korxonani moliyalashtirishni ko‘zda tutadi (World Bank, 2025a).

Natijalar.

Olingan natijalar adabiyotdagi xulosalar bilan asosan mos keladi. Birinchidan, hisob egaligidagi muvaffaqiyat Suri va Jack (2016) hamda Norris va Sharma (2026) topilmalariga muvofiq, to‘lovlar raqamlashtirilishi bilan bog‘liq ko‘rinadi; biroq hisob egaligi kreditga kirishni o‘z-o‘zidan ta’minlamaydi. Bu inklyuziyani bosqichlarga ajratish zarurligini asoslaydi: Findex ko‘rsatkichi “kirish” bosqichini o‘lchaydi,

Received: 10 October 2026, Accepted: 30 October 2026, Published: 1 November 2026

“moliyalashtirish” bosqichi esa alohida ko‘rsatkichlarni (GMP, o‘rtacha kredit hajmi, kredit sifati) talab qiladi.

Ikkinchidan, Markaziy bank hisoboti moliyaga kirish asosiy cheklov emasligini, asosiy to‘siq qarov yuki ekanini ta’kidlaydi; hisobotda McKinsey so‘roviga ko‘ra ayollarning uy va oila majburiyatlari biznesni boshlashga to‘sqinlik qilishini bildirish ehtimoli erkaklarnikidan ikki baravar yuqori ekani, Jahon banki bahosiga ko‘ra 60 foizdan ortiq ayol bolalar va keksalarga qarashni mehnat bozoridagi asosiy to‘siq deb atagani, BMTTD so‘roviga ko‘ra esa 48 foiz ayol ish va oila majburiyatlarini uyg‘unlashtirishda jiddiy qiyinchilik sezishi qayd etilgan (CBU, 2026). Jahon bankining ayollar rahbarligidagi korxonalarning 23 foizi moliyani asosiy to‘siq deb atagani ma’lumoti bilan birgalikda bu moliya zarur, ammo yetarli bo‘lmagan shart ekanini bildiradi. Bu xulosa Duflo (2012) va de Mel va boshq. (2009) qarashlariga mos: kapital qo‘shilishi o‘z-o‘zidan natija bermaydi, faoliyat turi va uy xo‘jaligi sharoitlari hal qiluvchi.

Uchinchidan, kreditlar sonining to‘rt baravar oshishi imtiyozli va garovsiz dasturlar ta’sirini aks ettirishi mumkin, biroq o‘rtacha kredit hajmining sekin o‘sishi mikro darajadagi kreditlar ustuvorligini ko‘rsatadi. Banerjee va boshq. (2015) mikrokreditning o‘rtacha ta’siri cheklangan ekanini ko‘rsatgan; shu sababli kichik kreditlarning ko‘payishi o‘z-o‘zidan biznesning o‘sishiga olib kelmasligi mumkin. Taxminlarimiz holati: birinchisi qisman tasdiqlandi (kirish bosqichida tafovut yopilgan, moliyalashtirishda saqlanmoqda); ikkinchisi kreditlar soni bo‘yicha tasdiqlandi, sifati bo‘yicha ma’lumot yetarli emas; uchinchisi manbalardagi dalillar bilan mos keladi, ammo birlamchi ma’lumotlar bilan tekshirilishi kerak.

Xulosa va takliflar.

O‘zbekistonda moliyaviy inklyuziya ayollarning iqtisodiy imkoniyatlarini kengaytirishga hisob va to‘lov infratuzilmasiga kirishni osonlashtirish, kreditga kirishni kengaytirish va nomoliyaviy qo‘llab-quvvatlashni birlashtirish orqali xizmat qilmoqda. 2024-yilda ayollarning 61 foizi hisobga ega bo‘lgan va hisob egaligi bo‘yicha tafovut yopilgan, ayollarga berilgan kreditlar soni 2020–2025-yillarda taxminan to‘rt baravar

Received: 10 October 2026, Accepted: 30 October 2026, Published: 1 November 2026

oshgan. Biroq ayollar MKO‘K kreditlarining atigi 14 foizini oladi (GMP taxminan 0,42–0,50), ro‘yxatdan o‘tgan korxonalar ulushi esa pasaygan. Moliyaviy inklyuziyaning samarasi kirish ko‘rsatkichlariga emas, foydalanish sifati, kredit tuzilmasi va nomoliyaviy to‘siqlar bartaraf etilishiga bog‘liq. Ushbu xulosalar tavsifiy xarakterga ega va sababiy emas; ularni birlamchi ma’lumotlar va ta’sirni baholash usullari bilan tekshirish kerak.

Shu asosda quyidagi takliflar ishlab chiqildi:

Birinchidan, ayollar moliyaviy inklyuziyasini bosqichlar bo‘yicha monitoring qilish tavsiya etiladi. Milliy ma’lumotlar platformasida hisob egaligi bilan birga faol foydalanish, kreditdagi ulush (GMP), o‘rtacha kredit hajmi va muammoli kreditlar ulushining gender kesimini ochiq e’lon qilish siyosatni ma’lumotga tayanib yuritish imkonini beradi.

Ikkinchidan, garovi yetarli bo‘lmagan ayol tadbirkorlar uchun kredit kafolati mexanizmlarini kengaytirish maqsadga muvofiq. FINGROW doirasida Tadbirkorlikni rivojlantirish kompaniyasi orqali taqdim etiladigan kafolatlar ayollar ulushini oshirish bo‘yicha aniq maqsad bilan bog‘lanishi lozim; bunda davlat kreditni to‘liq subsidiyalamaydi, balki bank riskining bir qismini bo‘lishadi.

Uchinchidan, hisobga kirishdan kreditga o‘tishni raqamli iz orqali ta’minlash zarur. Ayollarning 61 foizi hisobga ega bo‘lgani hisobga olinsa, to‘lovlar, mobil hamyon va soliq ma’lumotlariga asoslangan skoring garov o‘rniga pul oqimini baholash imkonini beradi; shu orqali ayollarning kredit tarixi yo‘qligi bilan bog‘liq to‘siq kamayadi.

To‘rtinchidan, imtiyozli dasturlarni natijaga bog‘lash va tadbirkorlarni “zinapoya” bo‘ylab ko‘tarish taklif etiladi: mikrokreditdan lizing va uzoq muddatli investitsion kreditga o‘tish, rasmiylashuvni rag‘batlantirish hamda murabbiylik va moliyaviy savodxonlik xizmatlarini kredit mahsuloti bilan birga taqdim etish. Qarov yukini yengillashtiruvchi choralar (kredit to‘lovini uzaytirish, bolalar va keksalarga qarash xizmatlari) samarasini esa tasodifiy yoki yarim eksperimental baholash orqali tekshirish maqsadga muvofiq.

Received: 10 October 2026, Accepted: 30 October 2026, Published: 1 November 2026

Umuman olganda, ayollar tadbirkorligini moliyalashtirish siyosatining maqsadi hisob yoki kreditlar sonini ko‘paytirish bilan cheklanmasligi, balki moliyaviy resurslarni ayollarning daromadli, barqaror va o‘sishga qodir bizneslariga samarali yetkazishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Avalova, G. (2025). Priority tasks for developing and supporting women’s entrepreneurship in Uzbekistan. *Society and Innovations, 6*(5), 232–238. https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol6-iss5-pp232-238
2. Banerjee, A., Karlan, D., & Zinman, J. (2015). Six randomized evaluations of microcredit: Introduction and further steps. *American Economic Journal: Applied Economics, 7*(1), 1–21. https://doi.org/10.1257/app.20140287
3. Central Bank of the Republic of Uzbekistan. (2026, February). *Annual report: Implementation of the WE-Finance Code in Uzbekistan*. https://cbu.uz/upload/iblock/460/51lcyocjewm6s5mmrhb1yzfljs7ke0tk/We_Finance-Code-Annual-Report.pdf
4. Chundakkadan, R., & Sasidharan, S. (2022). Gender gap and access to finance: A cross-country analysis. *Review of Development Economics, 26*(1), 180–207.
5. de Mel, S., McKenzie, D., & Woodruff, C. (2009). Are women more credit constrained? Experimental evidence on gender and microenterprise returns. *American Economic Journal: Applied Economics, 1*(3), 1–32. https://doi.org/10.1257/app.1.3.1
6. Demirgüç-Kunt, A., Klapper, L., & Singer, D. (2017). *Financial inclusion and inclusive growth: A review of recent empirical evidence* (Policy Research Working Paper No. 8040). World Bank.
7. Duflo, E. (2012). Women empowerment and economic development. *Journal of Economic Literature, 50*(4), 1051–1079. https://doi.org/10.1257/jel.50.4.1051

Received: 10 October 2026, Accepted: 30 October 2026, Published: 1 November 2026

8. Ministry of Investment, Industry and Trade of the Republic of Uzbekistan. (2025, June 12). *Bridging the gap: Building inclusive ecosystems for women entrepreneurs in Uzbekistan*. https://gov.uz/en/miit/news/view/60821
9. Norris, A., & Sharma, A. (2026, March 10). *The power of payments: What's driving women's financial inclusion*. World Bank Blogs. https://blogs.worldbank.org/en/developmenttalk/the-power-of-payments--what-s-driving-women-s-financial-inclusio
10. Rukmiyati, N. M. S., Safitri, N. W. N., Mareni, N. K., Darmayanti, N. P. A., & Ekayani, N. N. S. (2024). Unveiling the gender gap: A literature review on women entrepreneurs and financial access. *Jurnal Ekonomi dan Bisnis Jagaditha, 11*(2), 141–151. https://doi.org/10.22225/jj.11.2.2024.141-151
11. Suri, T., & Jack, W. (2016). The long-run poverty and gender impacts of mobile money. *Science, 354*(6317), 1288–1292. https://doi.org/10.1126/science.aah5309
12. UNDP. (2025). *Women's entrepreneurship in Uzbekistan: Assessment and recommendations*. https://www.undp.org/uzbekistan/publications/womens-entrepreneurship-uzbekistan-assessment-and-recommendations
13. Valencia-Arias, A., Gallegos, A., Valencia, J., Gómez-Bayona, L., Gallegos-Pacheco, R., & Londoño-Celis, W. (2026). The role of finance in the development of female entrepreneurship: A systematic literature review. *Intangible Capital*. https://www.intangiblecapital.org/index.php/ic/article/view/3471
14. World Bank. (2025a, December 15). *Improved access to finance to help 7,000 businesses in Uzbekistan grow and create jobs* [Press release]. https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2025/12/15/improved-access-to-finance-to-help-7000-businesses-in-uzbekistan-grow-and-create-jobs
15. World Bank. (2025b). *The Global Findex Database 2025: Connectivity and financial inclusion in the digital economy*. https://www.worldbank.org/en/publication/globalfindex